

Een wetenschapsfilosofische beschouwing over de zaak Buikhuisen

Fijnaut, C.J.C.F.

Published in:
Tijdschrift voor Criminologie

Publication date:
1980

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Fijnaut, C. J. C. F. (1980). Een wetenschapsfilosofische beschouwing over de zaak Buikhuisen. *Tijdschrift voor Criminologie*, 22(2), 65-81.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Een wetenschapsfilosofische beschouwing over de zaak Buikhuisen

C. Fijnaut*

I. Inleiding

Hoewel het *Tijdschrift voor Criminologie* er tot nu toe het zwijgen toe deed, hoeft men zeker de lezers van dit tijdschrift niet te vertellen dat de Nederlandse criminologie sedert april 1978 een zaak Buikhuisen rijker is. Deze benaming van de discussie, die in de loop van 1978 - 1979 heeft plaatsgevonden over de plannen van dr. W. Buikhuisen om biosociaal criminologisch onderzoek te verrichten, lijkt op het eerste oog misschien wat overdreven. Beziet men evenwel alle stukken die in het openbaar werden gewisseld over deze onderzoeksplannen, dan blijkt deze discussie toch een sterke gelijkenis te vertonen met een spectaculair geding: opmerkelijke tegenspelers, harts-tochtelijke pleidooien, venijnige achterklap, grote publieke belangstelling, onverwachte getuigenissen e.a. Een dergelijke zaak is in de geschiedenis van de wetenschap niet gewoon. Het is een eerder uitzonderlijke gebeurtenis en alleen al hierom de moeite van een nadere studie waard.

Vanzelfsprekend valt er (achteraf?) van alles te zeggen over de zaak Buikhuisen. In dit artikel wordt geprobeerd om vanuit wetenschapsfilosofisch perspectief begrip te wekken voor wat er is gebeurd. Vertrekpunt hierbij vormen de denkbeelden van Thomas Kuhn over (de voortgang van) de wetenschap. Tegelijk is het echter de bedoeling om met deze analyse een bijdrage te leveren aan de discussie die momenteel gaande is over de waarde van Kuhn's denkbeelden over (de voortgang van) de wetenschap.

---

* Lector aan de Afdeling Strafrecht, Strafvordering en Criminologie, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, K.U. Leuven.

II. De visie van Th. Kuhn op de voortgang van de wetenschap en meer in het bijzonder zijn opvatting over de aanvaarding respectievelijk de verwerping van paradigma's

Gedurende bepaalde periodes wordt volgens Kuhn in het ene of andere domein normale wetenschap beoefend d.w.z. dan zijn studie en onderzoek gebaseerd op een paradigma. Naast het stadium van normale wetenschap onderscheidt Kuhn nog het stadium van buitengewone wetenschap, het revolutionaire stadium en ook nog het preparadigmatische stadium. In het kader van dit artikel is het niet nodig om deze stadia uitputtend te beschrijven. Wel moet nauwgezet worden weergegeven, wanneer en hoe de overgangen tussen de diverse stadia plaatsvinden, want vooral op dit gedeelte van Kuhn's visie komt het in deze analyse van de zaak Buikhuisen aan.

Gewoonlijk volgt op het stadium van normale wetenschap een stadium van buitengewone wetenschap. Dit stadium wordt vooral gekenmerkt door het feit dat de versies van het paradigma sterk gaan uiteenlopen en weer filosofische analyse van uitgangspunten plaatsvindt, voortdurend nieuwe theorieën worden voorgesteld en bediscussieerd. De overgang van het ene naar het andere stadium vindt plaats wanneer er zich bij de beoefening van normale wetenschap een anomalie voordoet, die ondanks pogingen hiertoe niet geïntegreerd blijkt te kunnen worden in het paradigma en deze mislukking gepaard gaat met het in twijfel trekken van de geldigheid van het paradigma. Ook al is een dergelijke crisis de noodzakelijke voorwaarde voor het ontstaan van nieuwe theorieën, een van deze theorieën hoeft hierom nog niet noodzakelijkerwijze de unieke status van paradigma te verwerven, m.a.w. buitengewone wetenschap moet niet uitmonden in een revolutie. Wil er inderdaad een omslag van normale wetenschap via buitengewone wetenschap naar revolutionaire wetenschap plaatsgrijpen, dan dienen volgens Kuhn meerdere voorwaarden vervuld te zijn. Deze zijn de volgende:

- 1 er moet, zoals gezegd, een crisis in de beoefening van de normale wetenschap ontstaan;
- 2 een nieuwe theorie moet de crisis-verwekkende anomalie kunnen verklaren, tenminste een oplossing bieden voor problemen waarop het omstreden paradigma of andere theorieën geen (afdoende) antwoord hebben;
- 3 biedt een nieuwe theorie geen oplossing voor de gerezen problemen dan kan zij toch nog een serieuze paradigma-kandidate zijn als zij nl. leidt tot de ontdekking van onverwachte fenomenen op gebieden die tot dan niet ter discussie stonden.

Volgens Kuhn kan alleen een theorie, die aan (een van de) beide laatstgenoemde criteria voldoet, het vertrouwen van de betrokken wetenschappers

C. Fijnaut Een wetenschapsfilosofische beschouwing over de zaak Buikhuisen

krijgen. Zij is voldoende 'open' om normale wetenschap mogelijk te maken. Zij garandeert enerzijds een zekere continuïteit van het wetenschapsbedrijf maar zij biedt anderzijds ook uitzicht op een nieuwe toekomst. En, voegt Kuhn eraan toe, deze toekomst is belangrijker dan het verleden, want de overwinning van een paradigma is verificationistisch getint; de vraag naar de waarschijnlijkheid van de rivalen (toekomst) in het licht van het bestaande bewijs (verleden) staat centraal.

4 Maar . . . . de onder 2 en 3 genoemde voorwaarden gaan pas een beslissende rol spelen als de nieuwe theorie al enigermate is ontwikkeld, o.a. omdat nijpende problemen niet direct door haar kunnen worden opgelost en omdat een vergelijking met andere theorieën precisering van de nieuwe theorie vereist. Voor verdedigers van een nieuwe theorie komt het er dan ook op aan om vanaf het begin een aantal medestanders aan te trekken die de voorgestelde theorie tot ontwikkeling helpen brengen d.w.z. men moet anderen ervan overtuigen dat de nieuwe theorie geschikter is dan andere, beter past, eenvoudiger is.

Rest tenslotte nog de overgang van het pre-paradigmatische stadium naar het stadium van normale wetenschap. Het eerstgenoemde stadium lijkt volgens Kuhn veel op het stadium van buitengewone wetenschap. Het verschil tussen beide stadia bestaat hoofdzakelijk hierin dat in 't laatste geval minder theorieën in omloop zijn dan in het eerste geval. En net als in het stadium van buitengewone wetenschap komt het er voor uitvinders van een nieuw paradigma ook in het pre-paradigmatische stadium op aan – willen zij tenminste succes hebben met hun vondst – om de aanhangers van andere denkbeelden te overtuigen van de juistheid, de superioriteit van hun eigen vondst. De 'accuracy, scope, simplicity, fruitfulness and the like' van hun voorstel zijn ook hiertoe erg belangrijk. Daarnaast moeten evenwel ook de andere genoemde voorwaarden zijn vervuld; dit kan men tenminste opmaken uit de beschrijving die Kuhn geeft van de overgang van het pre-paradigmatische stadium naar het stadium van normale wetenschap.

Kritiek op deze visie – Kuhn's denkbeelden vonden een enorme weerklank in de gehele academische wereld. Zij werden druk bediscussieerd en ook veelvuldig toegepast.

Een van de voornaamste bezwaren die in de discussie telkens weer naar voren werden gebracht tegen deze opvattingen, is dat zij van de wetenschap en van wetenschappelijke verandering irrationele aangelegenheden maken, omdat de keuze van theorieën en hypothesen niet langer wordt bepaald door logische en empirische argumenten maar wordt overgelaten aan de speling van de persoonlijke overtuiging. Dit bezwaar stoelt o.a. op normatieve overwegingen, zoals de idee dat Kuhn's visie 'makes discovering how the world

really is irrelevant to scientific knowledge, reducing scientific knowledge to the collective beliefs of members of scientific disciplines'.²

De tweede grote kritiek op Kuhn's visie sluit nauw aan bij deze eerste. Zij behelst dat de opvattingen van Kuhn historisch niet juist zijn. De wetenschap zou in feite niet het cyclische patroon volgen dat Kuhn naar eigen zeggen heeft gewezen uit de geschiedenis van de wetenschap.³ Hier staat tegenover dat in de kunstgeschiedenis, in de politieke geschiedenis, maar ook in de wetenschapsgeschiedenis al herhaaldelijk met vrucht gebruik is gemaakt van *The structure of scientific revolutions* om veranderingen in het denken en doen van gemeenschappen inzichtelijk te maken (descriptieve toepassing). En ook in theoretische discussies m.b.t. geschiedschrijving wordt de bijdrage die dit werk aan de voor(ui)tgang van deze academische bedrijvigheid kan leveren niet gering geacht.⁴

De derde grote kritiek die kan worden uitgebracht op de visie van Kuhn betreft de toepassing van deze visie als een methodologie voor de wetenschappelijke praktijk, dus als een samenstel van voorschriften voor de manier waarop wetenschappelijk onderzoek nu en in de toekomst moet worden bedreven (normatieve toepassing). Voorbeelden van empirisch onderzoek, waarin expliciet op deze wijze gebruik wordt gemaakt van Kuhn's visie, bestaan er nauwelijks. En dit feit raakt direct de kern van het probleem, want ook op grond van mijn eigen ervaring met een dergelijke toepassing van Kuhn's visie meen ik te kunnen stellen, dat Kuhn in dit opzicht niet zo veel te bieden heeft: evenmin als de meesten van zijn collega's beschikt hij over een min of meer uitgewerkt en hanteerbaar methodisch programma.⁵

Discussies als deze m.b.t. *The structure of scientific revolutions* hebben er toe geleid dat de wetenschapsfilosofie de voorbije jaren de weg van het historisch realisme is ingeslagen. Dit betekent dat het onderzoek van de geschiedenis van de wetenschap en van de hedendaagse wetenschappelijke praktijk weliswaar nog steeds wordt gezien als een belangrijke bron van kennis voor de ontwikkeling en evaluatie van wetenschapsfilosofische theorieën, maar het tegenwoordige onderzoek is veel meer dan bij Kuhn e.a. gericht op de rol van de rationaliteit in de voortgang van de wetenschap en gaat hierbij zonder meer uit van de stelling dat *ontdekken hoe de wereld werkelijk is* het centrale doel van de wetenschap vormt. Zo wordt er b.v. veel aandacht geschonken aan de rationele argumenten die worden gebruikt om de toekomstwaarde van hypothesen te bepalen.⁶

III. En nu de zaak Buikhuisen

Wanneer nu de zaak Buikhuisen wordt gezien in het licht van hetgeen in II werd gesteld, dan kan men komen tot de volgende algemene beschouwing over deze zaak.

C. Fijnaut Een wetenschapsfilosofische beschouwing over de zaak Buikhuisen

1. *De relevantie van Kuhn's theorie* – De eerste kwestie die in zo'n beschouwing aan de orde dient te worden gesteld, betreft de relevantie van Kuhn's theorie voor de zaak Buikhuisen. Is deze theorie relevant hiervoor? Naar mijn mening wel en ik grond dit oordeel op de eerste plaats op het feit dat Buikhuisen zich sedert zeg maar 1977 steeds weer heeft aangediend als een man met een nieuwe criminologische theorie, tenminste als een vernieuwer van het gangbare criminologisch onderzoek – in Kuhn's termen: als de bren-ger van een nieuw criminologisch paradigma.

In het artikel *Le criminologie intégrale*, dat begin '77 werd gepubliceerd in het tijdschrift *Déviance et Société*, gaf Buikhuisen de grote lijnen ('La criminologie comme science du comportement', 'La nécessité d'une criminologie différentielle', 'La criminologie comme science interdisciplinaire', 'Une criminologie intégrale') aan van wat volgens hem 'la criminologie de demain' zou moeten zijn.⁷ Een jaar later verscheen van zijn hand de tekst *An alternative approach to the aetiology of crime*, waarin ten dele de denkbeelden uit *La criminologie intégrale* worden herhaald maar waarin ook de inhoudelijke strekking van 'la criminologie de demain' wordt gepreciseerd: 'May the criminology of the future be a socio-biological one!'⁸ Vermoedelijk heeft deze enthousiaste oproep tot de criminologen alles te maken met de geanimeerde discussies op de derde bijeenkomst van de *Interdisciplinary Group on Criminology* (Geldrop, 14-19 november 1977) over de opzet en de uitwerking van interdisciplinaire onderzoeken naar het ontstaan en voorspellen van gewelddadig gedrag, waarin naast psycho-sociale en sociale factoren kwistig wordt omgesprongen met allerhande biologische (genetische biochemische, hormonale, neuropsychofysiologische e.a.) factoren. Buikhuisen zelf legde zich op deze bijeenkomst vast op de uitvoering van een 'longitudinal prospective study' bij jongeren van 12 tot 18 jaar.⁹

Blijkens de roemruchte publikatie in KRI van april 1978 ('Plannen voor hersenonderzoek bij delinkwenten') maakte Buikhuisen in de nota, die hij voorlegde aan het College van Bestuur van de R.U. Leiden ook gewag van zijn 'socio-biologische' onderzoeksplannen, wees weer op het vernieuwend karakter van dergelijk onderzoek en voegde hier expressis verbis aan toe dat 't ook om veelbelovend onderzoek ging: 'Leiden kan hier dus een belangrijke voortrekkersrol gaan spelen'.¹⁰ Ook in het interview met M. Chavannes in NRC-Handelsblad van 22/04/78 had hij 't over 'nieuwe ontwikkelingen'. In het weerwoord dat hij schreef op de kritiek van C. Schuyt op zijn onderzoeksplannen, *De wetenschapsfilosofische en ethische 'reflexen' van Prof. Schuyt*, liet hij zich wel wat voorzichtiger uit over de toekomst van de 'bio-sociale aanpak' in de criminologie maar onderstreepte nogmaals het vernieuwend karakter van deze aanpak ('bij pogingen de wetenschap te ontwikkelen . . . .').¹¹ Op de persconferentie van 25 september 1978 preciseerde

Buikhuisen dit standpunt: het zal 'vijf tot tien jaar' duren voordat duidelijk is of deze benadering perspectief heeft.¹² Wat (het doel van) zijn benadering was verduidelijkt hij in zijn reactie op de editorial van C. Dessaur over *Het anti-humanisme in de criminologie. Of: criminologie per injectiespuit* in *Delikt en Delinkwent* van november '78. Buikhuisen schreef hierin: 'Door nu de inzichten uit de biologische wetenschappen in verband te brengen met de reeds bestaande uit de sociale wetenschappen hoop ik tot een hoger verklareingsniveau van delinquent gedrag te komen, in het midden latend of het beleid wat aan deze inzichten heeft'.¹³ De publikatie *Criminologie in bio-sociaal perspectief* vormt in menig opzicht een herhaling en uitwerking van de denkbeelden die al in de hiervoor aangehaalde teksten op papier werden gezet. Zij kan gerust worden gezien als een uitvoerig geargumenteed pleidooi voor in biosociale richting vernieuwd etiologisch criminologisch onderzoek en tegelijk als een omstandige repliek op de kritiek die sedert april '78 t.a.v. zulk soort onderzoek werd geformuleerd. Wat de toekomst van dergelijk onderzoek betreft, wordt in deze publikatie o.a. gesteld: 'De biosociaal criminoloog staat (. . .) aan het begin van een nieuwe weg. Hij weet weliswaar waar hij heen wil, maar beschikt in feite alleen nog maar over een kompas: de door hem voorgestane uitgangspunten'.

Op de tweede plaats acht ik op grond van het verloop en de afloop (tot nu toe) van de zaak Buikhuisen de theorie van Kuhn relevant voor een analyse van deze zaak. Aan de hand van alles wat er over de onderzoeksplannen werd geschreven kan gerust worden gesteld, dat (tot het verschijnen van *Criminologie in bio-sociaal perspectief*, waarover later meer) deze plannen in de kring van vakgenoten en in de opiniepers in 't algemeen slecht, heel slecht zijn ontvangen. Ze werden aangevochten, ze werden verworpen, ze werden tenminste toch zeer sceptisch bekeken. Ik geloof niet dat het nodig is om hier dit onthaal breedvoerig te schilderen. Welnu, omgezet in de termen van Kuhn's theorie betekent dit:

- a dat Buikhuisen er niet in is geslaagd om (in Nederland) een (vakwetenschappelijke) achterban voor zijn plannen te verwerven, om medestanders aan te trekken die bereid zijn de nog vage 'bio-sociale aanpak' uit te werken, en
- b dat hierdoor de kans dat deze aanpak (in Nederland) een paradigma wordt dat de criminologie zal beheersen of, anders gezegd, dat deze discipline het stadium van normale wetenschap zal binnenvoeren, zoals duidelijk de bedoeling van Buikhuisen was (is?), erg gering is.

Naast deze mogelijkheid tot een globale wetenschapshistorische interpretatie van de zaak Buikhuisen, bevat de theorie van Kuhn echter ook de mogelijkheid om te verklaren waarom Buikhuisen er niet in is geslaagd zijn vakgenoten te overtuigen van zijn plannen en waarom dus zijn poging tot vernieuwing

C. Fijnaut Een wetenschapsfilosofische beschouwing over de zaak Buikhuisen

van de criminologie (voorlopig) is mislukt. Het antwoord op deze vraag vormt het onderwerp van de volgende paragraaf.

2. *Het falen van Buikhuisen* – Indien men aan de hand van Kuhn's theorie wil nagaan waarom Buikhuisen er niet in is geslaagd zijn vakgenoten te winnen voor zijn plannen, dan is het allereerst van belang om de algemene wetenschappelijke situatie, waarin de (Nederlandse) criminologie zich bevindt, in de termen van deze theorie vast te leggen. Naar mijn mening kan dan met reden worden gesteld dat de criminologie nog moet worden gerekend tot de wetenschappen die in een pre-paradigmatisch stadium verkeren, door Kuhn ook wel proto-wetenschappen of jonge wetenschappen genoemd d.w.z. wetenschappen die niet door een enkel paradigma worden beheerst, maar waarin tal van paradigma's circuleren ('multiple-paradigm science'). Algemeen is bekend dat momenteel o.a. interactionistische, neomarxistische en systeemtheoretische benaderingen + allerhande gemengde en afgeleide variaties hiervan de ronde doen in de criminologie.¹⁵ Het is haast vanzelfsprekend dat deze toestand ook in de loop van de zaak Buikhuisen duidelijk aan het licht moest komen. Met name de artikelen van C. J. M. Schuyt en C. Dessaur kunnen hiertoe worden aangehaald.¹⁶ Naast het feit dat beiden proberen de plannen van Buikhuisen in een bepaald type van criminologie-beoefening onder te brengen, is de filosofische analyse die zij van deze plannen maken, zeker zo typerend voor het pre-paradigmatisch karakter van de criminologie. Trouwens Buikhuisen zelf heeft de huidige algemene wetenschappelijke situatie van de criminologie ook duidelijk onderkend. Zo schrijft hij b.v. in het artikel *La criminologie intégrale*: 'La criminologie est hétérogène, aussi bien dans édification que dans son conception. Ceci lui confère un caractère très kaleidoscopique. Les images qui s'imposent à nous à ce sujet ne sont certainement pas toujours en harmonie les unes avec les autres. Cette multiplicité de formes différentes constitue une caractéristique essentielle de la criminologie actuelle. Celle-ci est multiforme pour diverses raisons. En raison d'abord des points de départ différents (discipline) choisis par les criminologues (. . . .) en raison de l'importance différente que l'on accorde aux divers objets d'étude'.¹⁷

Vrijwel onmiddellijk na deze passage schrijft hij dan: 'Lorsqu'il est possible de construire une science à partir de tant de points de vue différents, il est d'autant plus impérieux de chercher à dégager les points communs éventuels. En l'absence d'éléments communs, parler de criminologie pour ces différents domaines n'a d'ailleurs aucun sens. Ce que les différentes criminologies ont, ou devraient avoir, en commun, c'est d'être avant tout une science du comportement'.¹⁸ Uit deze aanhaling blijkt duidelijk wat Buikhuisen wilde: van de criminologie een 'echte' wetenschap maken, of, in de termen van Kuhn's theorie gesteld: de criminologie uit het pre-paradigmatisch stadium halen en

brengen in een stadium van normale wetenschap. Ook op andere plaatsen in zijn teksten blijkt dat het deze manoeuvre was (is?) dat hij op 't oog had, b.v. in z'n reeds aangehaalde reactie *Bio-sociale criminologie* op de editorial van C. Dessaur in *Delikt en Delinquent* van november '79: 'Door nu de inzichten uit de biologische wetenschappen in verband te brengen met de reeds bestaande uit de sociale wetenschappen hoop ik tot een hoger verklaringsniveau van delinquent gedrag te komen (. . . .)'.¹⁹

Waarop kan de (voorlopige) mislukking van deze manoeuvre worden teruggevoerd? In paragraaf II werden de voorwaarden op 'n rijtje gezet die volgens Kuhn het welslagen van een dergelijke manoeuvre bepalen. Als nu wordt nagegaan welke rol deze voorwaarden hebben gespeeld in de zaak Buikhuisen, dan moet deze analyse, tenminste als Kuhn's theorie steekhoudend is, een behoorlijk inzicht verschaffen in het antwoord op de vraag waarom Buikhuisen's manoeuvre (voorlopig) is mislukt. Conform de theorie van Kuhn wordt in deze analyse alleen gebruik gemaakt van teksten waarin Buikhuisen zelf en vakgenoten van hem aan het woord zijn.

(a) *Crisis in de criminologie?* Herhaaldelijk heeft Buikhuisen zich uitgelaten over de problemen welke hem ertoe hebben aangezet te proberen om de criminologie op het peil van een 'echte' wetenschap te brengen. In het artikel *La criminologie intégrale* stelde hij dat de meeste criminologische theorieën wetenschappelijk weinig voorstellen, omdat ze geen of onvoldoende rekening houden met de specificiteit van crimineel gedrag, omdat ze een interdisciplinaire grondslag missen en omdat ze een zwakke empirische basis hebben.²⁰ Wat de leden van de *Interdisciplinary Group on Criminology* in 1974 samenbracht, was het streven 'to bridge the gap in differing disciplinary perspectives and approaches to the study and understanding of the phenomena of crime and delinquency', 'to remedy and to balance the environmentally based approaches to criminology'. Zij zagen een nood aan 'more broadly conceptualised interdisciplinary perspectives that could allow consideration of relevant biological and environmental variables'.²¹ In latere publikaties verklaarde Buikhuisen zelfs dat de criminologie theoretisch 'in 't slop', 'op dood spoor' is geraakt: 'nieuw sociaal georiënteerd criminologisch onderzoek bevestigt als regel wel wat wij reeds wisten, maar het draagt niet meer bij tot verhoging van het niveau waarop wij in staat zijn crimineel gedrag te verklaren'; 'ondanks het vele sociaal-wetenschappelijk georiënteerde criminologisch onderzoek (zijn) wij nog maar zeer ten dele in staat het ontstaan van delinquent gedrag te verklaren'.²² En aan dit complex van theoretische problemen knoopte Buikhuisen praktische problemen vast, problemen die te maken hebben met de hele aanpak van misdaad. Hij is nl. van mening dat de tegenwoordige criminologie zowel aan de overheid als aan de misdadiger weinig of niets heeft te bieden.²³ Kortom: de criminologie zit volgens Buik-

C. Fijnaut Een wetenschapsfilosofische beschouwing over de zaak Buikhuisen

huisen zwaar in de problemen, of, om met Kuhn te spreken: de criminologie verkeert in 'n diepe crisis.

In het kader van dit artikel is het allereerst van belang na te gaan of deze analyse door de vakgenoten werd onderschreven: alleen in dit geval immers kan er worden gesproken van een crisis in *de* Nederlandse criminologie. Nu, dit was duidelijk niet het geval. C. Schuyt en W. Nagel ontkenden zonder meer dat het sociaal-georiënteerde criminologisch onderzoek op dood spoor zit.²⁴ Bianchi ging nog verder door te stellen dat 'Het zoeken naar een verklaring van criminaliteit' een zinledige bezigheid is.²⁵ Wat 'de praktische kant' van Buikhuisen's analyse betreft lieten de artikelen van C. Dessaur en C. Schuyt ook niets aan duidelijkheid te wensen over: deze vakgenoten delen de grote bekommernis van Buikhuisen op dit punt niet. In combinatie met diens onderzoeksplannen vinden zij die bekommernis zelfs verontrustend.²⁶

Het bestaan van dit levensgrote verschil in de definitie van de toestand rechtvaardigt de conclusie dat er niet kan worden gesproken van een wetenschappelijke crisis in *de* (Nederlandse) criminologie. De problemen die Buikhuisen signaleert, zijn kennelijk niet ieders problemen. Tevens maakt dit verschil in beoordeling duidelijk dat Buikhuisen er niet in is geslaagd zijn vakgenoten te winnen voor zijn visie; m.a.w. dat hij er ook niet in is geslaagd om met zijn analyse deze criminologie in een crisis-toestand te brengen. De slot-som is duidelijk: de eerste voorwaarde voor het welslagen van de manoeuvre om de criminologie te verheffen tot een 'echte' wetenschap was (werd) niet vervuld.

In aansluiting op het vorenstaande kan men ook zeggen dat Buikhuisen de toestand niet alleen anders dan anderen heeft beoordeeld, maar dat hij 'm ook verkeerd heeft beoordeeld, en wel door het pre-paradigmatisch stadium, waarin de criminologie zich bevindt, als een stadium van crisis te duiden. Hiervoor werd reeds het pre-paradigmatisch karakter van de tegenwoordige criminologie aangetoond. Het feit dat de beoordelingen van de situatie zo uiteenlopen onderstreept dit karakter nog eens: vanuit uiteenlopende paradigma's wordt de toestand verschillend gedefinieerd, worden (andere) problemen (anders) gesteld. Voor Bianchi is criminologie een politieke wetenschap, waar zij volgens Buikhuisen een gedragswetenschap moet zijn.

Ook het feit dat de 'probleem-stelling' van Buikhuisen niet aansluit bij de huidige criminologie-beoefening in Nederland, wijst op het pre-paradigmatisch karakter van deze criminologie. Pas nog schreef F. Denkers dat het criminologische onderzoek in de tweede helft van de jaren '60 vooral onderzoek was naar de oorzaken van criminaliteit en m.n. dan naar de persoonlijkheidskenmerken van delinquenten, maar dat in de jaren '70 dit onderzoek vooral betrekking heeft op de organisatie en werking van strafrechtelijke instanties en op de werkelijke omvang en ontwikkeling van de criminaliteit.²⁷

Deze omslag heeft Buikhuisen zelf trouwens ook opgemerkt.²⁸ De (Nederlandse) criminologen werken tegenwoordig binnen heel andere paradigma's dan hetwelk Buikhuisen nu voorstaat, tenminste . . . zij zijn met heel andere problemen bezig dan waarvoor hij momenteel de aandacht vraagt. Gezien vanuit hun standpunt kan Buikhuisen de pre-paradigmatische Nederlandse criminologie hooguit met nog een paradigma of iets dergelijks verrijken, meer niet, te meer niet omdat van zijn onderzoeksplannen niet de suggestie uitgaat dat de realisering hiervan zal bijdragen tot de oplossing van de problemen waarmee zij bezig zijn. Waarom zouden zij dan warm moeten lopen voor deze plannen? Dat kan men van hen moeilijk verwachten. Deze plannen vormen zelfs veeleer een bedreiging voor het gangbare criminologie-onderzoek in Nederland, omdat zij de voortzetting hiervan in vraag stellen. Om met Kuhn te spreken: deze onderzoeksplannen zetten de continuïteit van het wetenschapsbedrijf op het spel en boezemen ook hierom de vakgenoten geen vertrouwen in. Met name Schuyt heeft deze kortsluiting tussen Buikhuisen's plannen en het criminologische onderzoek van de laatste jaren geëxpliciteerd. Zo schreef hij ergens: 'Tussen de biologische gegevens en de psychofysiologische correlaten ervan enerzijds en de gedragingen, die criminaliteit genoemd worden anderzijds, schuift het gehele tafereel van interveniërende en intermediërende sociale factoren: groepsinvloeden, opvoedingspatronen, maatschappelijke organisatievormen, selectieprocessen van wetgeving, politie en justitie etc. etc.'

(b) *Zijn de onderzoeksplannen van Buikhuisen veelbelovend?* Het volgende belangrijke punt in deze analyse betreft de vraag of de plannen van Buikhuisen zullen leiden tot de ontdekking van onverwachte fenomenen op gebieden die tot hiertoe niet ter discussie stonden. Met andere woorden: gaat het hier om veelbelovende plannen?

Buikhuisen zelf meende van wel, zeker toen de zaak pas begon te spelen. Toen liet hij door zijn kritische-negatieve evaluatie van de tegenwoordige criminologie en door zijn begeesterde beschrijving van de bio-sociale criminologie er geen twijfel over bestaan, dat in zijn ogen een grootse toekomst voor deze laatste criminologie was weggelegd (zie *La criminologie intégrale* en *An alternative approach to the aetiology of crime*). In het roemruchte KRI-artikel en in het interview in NRC-Handelsblad (d.d. 22 april 1978) werd gesproken van 'een belangrijke voorttrekkersrol' en van 'vergroting van onze inzichten in het ontstaan van criminaliteit en de aanpak van delinkwentie'. Later toonde Buikhuisen zich heel wat minder zeker van zijn zaak en zei hij o.a. 'dat het in dit stadium uiteraard niet goed mogelijk is aan te geven of de door mij voorgestane richting zinvol zal zijn en zo ja, in welke mate. Bij pogingen de wetenschap te ontwikkelen bestaan nu eenmaal geen zekerheden'.²⁹ Op de persconferentie in september 1978 preciseerde Buikhuisen dit

C. Fijnaut Een wetenschapsfilosofische beschouwing over de zaak Buikhuisen

standpunt en stelde hij dat het 'vijf tot tien jaar' zal duren voordat duidelijk is of deze benadering perspectief heeft.³⁰

Vrijwel al zijn vakgenoten waren echter vanaf het begin een heel andere mening toegedaan. Zij vonden dat voor de bio-sociale criminologie geen grote toekomst is respectievelijk mag worden weggelegd. Hierbij steunden zij zich voor 'n belangrijk deel op politieke en ethische argumenten. Maar mede op grond van (sommige van) deze argumenten werd de wetenschappelijke waarde van het geplande onderzoek door hen evenmin hoog aangeslagen. Schuyt kwam tot de conclusie dat 'dit type onderzoek ons (naar alle waarschijnlijkheid) weinig verder (brengt) bij het zoeken naar *de oorzaak* van criminaliteit', en stelde zelfs voor dat 'Buikhuisen *niet* met zijn voorgenomen onderzoek van start zal gaan, *voordat* hij een wetenschapsfilosofische basis heeft gevonden en een goed wetenschappelijk geformuleerd *theoretisch* model heeft ontwikkeld en hierover heeft gepubliceerd . . .'.³¹ Nagel vond dat er 'hoognodig aan de noodrem (moet) worden getrokken'.³² Dessaur achtte 'een biologisch onderzoek naar gedrag niet alleen niet laakbaar, maar zelfs zinvol. Het is alleen noodzakelijk dat dan aan minimale wetenschappelijke en ethische waarborgen wordt voldaan'.³³ M. Zwanenburg kon het op zich weinig schelen 'of het onderzoek wordt uitgevoerd ook als het niet aan bepaalde kwaliteitscriteria voldoet', maar hij vond het niet veelbelovend, zeker niet wat de praktische toepassing van eventuele resultaten betreft.³⁴ E. Leuw nam eenzelfde standpunt in.³⁵

Natuurlijk, het feit dat de (Nederlandse) vakgenoten de onderzoeksplannen van Buikhuisen in 't algemeen niet veelbelovend vonden, wil ipso facto nog niet zeggen dat ze dit ook niet zijn. Maar het zal wel duidelijk zijn dat ook dit feit het welslagen van Buikhuisen's manoeuvre om van de criminologie een 'echte' wetenschap te maken, verhindert.

(c) *Over de aantrekkelijkheid van deze plannen.* De mening van Buikhuisen dat pas over enkele jaren duidelijk zal zijn of de bio-sociale criminologie perspectief heeft of niet, strookt op zich wel met de opvattingen van Kuhn. Maar juist omdat niet onmiddellijk duidelijk kan zijn wat een bepaalde theorie waard is, is het volgens Kuhn noodzakelijk, wil die theorie tenminste ooit de status van paradigma verwerven, dat de voorstanders ervan de beoefenaars van de betrokken discipline in eerste instantie al moeten overtuigen van haar superioriteit ten opzichte van andere theorieën. Alleen zo krijgt men de medestanders die nodig zijn om de voorgestelde theorie te ontwikkelen tot op het punt waarop zij kan wedijveren met andere theorieën. Een paradigma-kandidaat moet dus direct al aantrekkelijk zijn voor de vakgenoten en wel door haar 'accuracy, scope, simplicity, fruitfulness and the like' volgens Kuhn. Welnu, in de zaak Buikhuisen is het tegendeel gebeurd: de meeste vakgenoten spraken zich direct uit tegen de voorstellen van Buikhuisen. Waren zij dan

niet aantrekkelijk?

Ter beantwoording van deze vraag dient allereerst de aandacht te worden gevestigd op het feit dat de zaak Buikhuisen zich grotendeels in het luchtledige (vrij naar Schuyt) heeft afgespeeld: heel de tijd bleven de onderzoeksplannen van Buikhuisen zo goed als onbekend. Men kon deze plannen dan ook onmogelijk aantrekkelijk vinden. In elk geval mocht Buikhuisen niet verwachten dat zij met instemming zouden worden begroet. Wel is 't zo dat het weinige, dat via het KRI-artikel en via het artikel van J. van Dijk in de Haagse Post (29 april 1978) van deze plannen doorsijpelde, voor veel vakgenoten (en journalisten) al voldoende was om ze met de grootste argwaan te bekijken. Het feit dat Buikhuisen ook maar steeds niet met zijn plannen voor de dag kwam en het zijn tegenstanders zelfs voor de voeten wierp dat 'ik nog nergens gesproken heb over mijn onderzoeksplannen', was natuurlijk niet van aard om deze argwaan weg te nemen.³⁶

Ook lijkt het mij aannemelijk dat heel deze kwestie zwaar heeft gewogen op het oordeel dat in 't algemeen werd geveld over de theorie die achter deze plannen schuilgaat en die door Buikhuisen in *La criminologie intégrale* en in *An alternative approach to the aetiology of crime* wel was uiteengezet: wie deze plannen verwerpt zal ook wel niet geloven in de superioriteit van de theorie die eraan ten grondslag ligt!

Maar even los van de onderzoeksplannen, hoe werd speciaal over die theorie geoordeeld? Wat vond men van haar 'accuracy, scope, simplicity, fruitfulness'? Over het laatstgenoemde aspect hebben we 't juist al uitvoerig gehad. Wat de eenvoud van die theorie betreft kan veilig worden gesteld dat auteurs als Dessaur, Leuw en Schuyt ze wel wat te eenvoudig, zelfs triviaal en primitief vonden omdat allerhande belangrijke problemen en verschijnselen er niet in worden verwerkt. Haar eenvoud was voor hen bepaald niet vertrouwenwekkend. Hierbij sluit aan dat ook de nauwkeurigheid, de precisie van de theorie niet hoog scoorde. Men denke alleen al aan de discussie over 'checklist of verklaringmodel?'. En aangaande de reikwijdte ervan tenslotte gaven degenen, die deze theorie al niet voetstoots verwierpen, haar ook geen krediet. Zij zagen haar omvang beperkt tot 'die minuscule fractie van het totale aantal criminele gedragingen dat met zware pathologie te maken heeft', of tot de 'extreme en vrij kleine groep' van psychopaten!³⁷

Het besluit ligt voor de hand. Buikhuisen heeft zijn vakgenoten niet kunnen overtuigen van de superioriteit van de door hem voorgestane theorie. Dat haar (gebrek aan) 'accuracy, scope, simplicity, fruitfulness' hierbij een belangrijke rol heeft gespeeld, staat ook wel vast. Deze theorie was voor de vakgenoten niet aantrekkelijk.

3. *De toekomst van de bio-sociale criminologie (in Nederland)* – Nu middels

C. Fijnaut Een wetenschapsfilosofische beschouwing over de zaak Buikhuisen

Kuhn's theorie over de voortgang van de wetenschap duidelijk is gemaakt waarom de manoeuvre van Buikhuisen om van de criminologie een 'echte' wetenschap te maken (voorlopig) is mislukt, is het moeilijk om te geloven dat de bio-sociale criminologie toch nog een grote toekomst tegemoet zal gaan. Er is geen crisis in de gangbare criminologie-beoefening, – de theorie en het onderzoek die Buikhuisen voorstaat, sluiten niet aan bij de vraagstukken waarmee de andere criminologen bezig zijn, – en deze criminologen vinden (ook hierom) Buikhuisen's voorstellen noch veelbelovend noch aantrekkelijk. In een dergelijke situatie kan de bio-sociale criminologie toch onmogelijk gedijen!

Interessant evenwel is, dat Buikhuisen zelf, voordat de zaak ging spelen, goed beseftte dat zijn opvattingen zouden stoten op verzet, ook al verwachtte hij waarschijnlijk niet zo'n massaal en openlijk verzet. In *La criminologie intégrale* schreef hij b.v. dat geen criminoloog ongestraft de normen van de criminologische subcultuur kan veronachtzamen en dat degene, die dit wel doet, als deviant zal worden geëtiketteerd 'avec toutes les conséquences que cela implique'. Vervolgens wekte hij zijn collega's op zich goed ervan bewust te zijn dat het feit 'de pouvoir penser et agir en dehors de la sous-culture conditionne souvent le véritable progrès scientifique et politique'.³⁸ Wat men achteraf in aansluiting op deze woorden en met de theorie van Kuhn in het achterhoofd Buikhuisen zou kunnen toevoegen, is dat hij zijn eigen manoeuvre om de criminologie vooruit te brengen onvoldoende heeft doordacht op z'n moeilijkheden en zodoende ten dele zelf verantwoordelijk is voor de mislukking ervan.

De voorlopige mislukking ervan wel te verstaan, want voor Buikhuisen zelf tenminste is de manoeuvre nog niet afgelopen. In een interview met Emma Brunt op 21 oktober 1978 verklaarde hij: 'Ieder normaal mens had het al lang opgegeven, maar ik niet, ik zet door. Ik vind dit onderzoek nuttig en belangrijk . . . .' etc.³⁹ En zijn inaugurele rede in juli 1979 en het boekje waaraan deze was ontleend *Kriminologie in biosociaal perspectief*, vormden voor de buitenwacht het beste bewijs dat hij woord heeft gehouden.

Wat valt er in het licht van Kuhn's theorie te zeggen van deze voortzetting van de manoeuvre? Tot nu toe eigenlijk maar één ding, maar wel een belangrijk ding nl. dat deze stap volkomen strookt met deze theorie. Immers, alleen door zulke stappen te zetten wordt mogelijk eens de precise waarde van de voorgestelde paradigma-kandidaat duidelijk, en slagen de voorstanders ervan er mogelijk toch nog in personen uit andere kampen over te halen om deze kandidaat met reflectie en onderzoek te steunen. Of dit ook metterdaad zal gebeuren, is natuurlijk nog 'n vraag, – een vraag die pas over jaren definitief kan worden beantwoord. Maar hiervoor gaf ik al aan dat en waarom de kans, dat de bio-sociale criminologie in Nederland toekomst heeft, gering is.

Dit neemt niet weg dat ik niet goed raad weet met de reactie, beter: het stilzwijgen van de 'criminologische subcultuur' n.a.v. *Kriminologie in bio-sociaal perspectief*. Want het is, na alles wat er is voorgevallen en geschreven, toch vreemd dat tot nu toe alleen E. Leuw zich heeft verstout tot een bespreking van deze publikatie, en dit dan nog niet eens in een vaktijdschrift.⁴⁰ Bianchi zwijgt, Dessaur zwijgt, Schuyt zwijgt, Nagel zwijgt . . . Hoe moet dit zwijgen worden geïnterpreteerd? Heeft de zaak Buikhuisen geen nieuws-waarde meer? Lopen journalisten er geen criminologen meer voor achterna, of omgekeerd, criminologen journalisten? Zijn de criminologen moe van deze zaak of zijn ze haar gewoonweg moe? Menen ze nu misschien dat het, gelet op de persoon van Buikhuisen en zijn eerdere reacties op kritiek, slechts verspilde moeite is om deze publikatie grondig onder handen te nemen? Of zouden zij nu wel door Buikhuisen overtuigd zijn van de mogelijke waarde van zijn denkbeelden? Dit kan ik me moeilijk voorstellen. Want ook al moet in alle eerlijkheid worden gesteld dat *Kriminologie in bio-sociaal perspectief* op diverse punten opheldering heeft verschaft over wat Buikhuisen nu eigenlijk denkt en wil doen, tal van kritische noten die de genoemde collega's Buikhuisen in de loop van 1978 - 1979 hebben voorgeschoteld, worden in dit boekje echt niet gekraakt. Wat beweegt hen om niet openlijk te reageren? Waarom zijn zij er nu niet als de kippen bij om een oordeel over dit boekje te vellen? Hebben zij misschien nu ook zo'n 16 maanden nodig om dit behoorlijk te doen?

IV. Besluit

Vorenstaande beschouwingen over de zaak Buikhuisen laten, denk ik, duidelijk zien dat nog steeds met vrucht gebruik kan worden gemaakt van Kuhn's theorie over de voortgang van de wetenschap om bepaalde ontwikkelingen in de wetenschap te analyseren i.c. waarom de manoeuvre van Buikhuisen om van de criminologie een 'echte' wetenschap te maken (voorlopig) is mislukt. Tevens maakt voorgaande analyse duidelijk dat deze theorie beslist wel methodologische waarde heeft. Zou Buikhuisen zich beter hebben gerealiseerd onder welke voorwaarden (volgens Kuhn) wetenschappelijke veranderingen mogelijk zijn, dan zou zijn manoeuvre waarschijnlijk heel anders zijn afgelopen dan nu 't geval is geweest. Dan zou hij er goed aan hebben gedaan om zijn 'criminologie intégrale' te verbinden aan de gangbare criminologie-beoefening en zou hij zeker ook de presentatie van zijn denkbeelden en plannen veel beter hebben verzorgd.

Deze bruikbaarheid van Kuhn's theorie voor (de analyse van de zaak) Buikhuisen neemt echter niet weg dat deze zaak ook een goede gelegenheid biedt om tekortkomingen in deze theorie te signaleren. Zo is er b.v. in de

C. Fijnaut Een wetenschapsfilosofische beschouwing over de zaak Buikhuisen

vorenstaande beschouwingen niet of nauwelijks sprake van de ethische, de politieke en de historische argumenten die tegen Buikhuisen's manoeuvre in stelling werden gebracht, omdat zulke argumenten in de theorie van Kuhn ook niet of nauwelijks tellen. Toch hebben deze argumenten ook een hele belangrijke rol gespeeld in de zaak. Analyseert men deze zaak volgens de opvattingen van Kuhn, dan gaat men welhaast als vanzelf voorbij aan de hele maatschappelijke discussie die is gevoerd, omdat Kuhn de discussie over wetenschappelijke verandering hoofdzakelijk situeert in de wetenschappelijke gemeenschap zelf. Welnu, in de zaak Buikhuisen komt toch wel duidelijk naar voren dat in ieder geval de media ook een hele belangrijke rol kunnen spelen. Eveneens valt het op dat de persoon van de wetenschapper, zijn maatschappelijke carrière en zijn wetenschappelijke achtergrond, ook niet voorkomt in de theorie van Kuhn. Niettemin laat de zaak Buikhuisen zien dat deze persoon zowel een belangrijk element kan vormen in de evaluatie van zijn ideeën en daden door anderen als een beslissende factor kan zijn in de voortzetting van onderzoek . . . tegen de verdrukking in. Plaast men nu deze kanttekeningen tegenover de algemene kritiek die tegenwoordig wordt geuit op Kuhn's theorie m.n. dat hij wetenschappelijke verandering te zeer beschouwt als een maatschappelijk proces, waarin persoonlijke overtuiging en collectieve opvattingen van het grootste belang zijn, dan moet men toch zeggen dat de zaak Buikhuisen duidelijk illustreert, dat deze kritiek gerelativeerd moet worden. Misschien is Kuhn nog niet ver genoeg gegaan in zijn socio-historische duiding van wetenschappelijke verandering.

Hierbij sluit aan dat voorgaande analyse van de zaak Buikhuisen ook toont dat de duiding van wetenschappelijke verandering als een maatschappelijk proces niet betekent dat deze verandering ipso facto een irrationele aangelegenheid of een geloofskwestie zou zijn, zoals de critici van Kuhn wel willen doen geloven. Leggen deze critici niet te strikte criteria van redelijkheid aan? Immers, kan het onredelijk worden genoemd dat een wetenschappelijke gemeenschap denkbeelden afwijst die geen rekening houden met wat er in 't verleden al werd bereikt, die onaantrekkelijk zijn en die geen toekomst bieden? Mij dunkt van niet. En ik vind 't dan ook onjuist te beweren dat wetenschappelijke veranderingen voor Kuhn enkel en alleen een kwestie van geloof is. Zo'n woordkeuze suggereert irrationaliteit, daar waar het in feite gaat om rationeel geloof: geloof dat berust op redelijke argumenten.

Niettemin moet worden erkend dat de zaak Buikhuisen niet erg door die redelijkheid werd gekenmerkt die men gewoonlijk associeert aan het bedrijven van wetenschap. Zo valt het toch op dat geen enkele criticus zich echt heeft verdiept in de plaats die Buikhuisen's voorstellen bekleden in de geschiedenis van de criminologie en in 's mans eigen loopbaan. Zeker zo frappant is dat ook niemand de werken heeft bestudeerd die Buikhuisen aanhaal-

de om zijn denkbeelden te staven. Niettemin zouden dergelijke studies diverse belangrijke wetenschappelijke argumenten hebben opgeleverd om Buikhuisens' manoeuvre aan te vechten. Ook is het erg merkwaardig dat door de critici geen grondige vergelijking werd gemaakt tussen de denkbeelden en onderzoeken die Buikhuisen naar voren schoof, en theorie en praktijk uit 'n andere hoek, hoewel een dergelijke vergelijking wetenschapsfilosofisch nog steeds als een van de beste redelijke procedures wordt gezien om tot een vergelijk te komen over de waarde van theorieën. Moet dit worden betreurd? Ik weet 't niet. Wel betekenen dit soort dingen dat men niet te vlug geloof mag hechten aan de critici die beweren dat Kuhn de rol van de rationaliteit in de evolutie van de wetenschappen onderschat. Het zou inderdaad wel 'ns zo kunnen zijn dat de rationaliteit die zij op 't oog hebben, niet die rol speelt die o.a. Popper en zijn volgelingen haar wel (willen) toeschrijven.

Noten

- 1 Th. Kuhn, *The structure of scientific revolutions*. Chicago, 1971, met name de pp. 10-22.
- 2 F. Suppe, *The structure of scientific theories*. Chicago, 1977, 648.
- 3 Ibidem.
- 4 D. A. Hollinger, T. S. Kuhn's theory of science and its implications for history. *The American Historical Review*, 78, 1973, 2, 370-393.
- 5 C. Fijnaut, *Opdat de macht een toevlucht zij? Een historische studie van het politieapparaat als een politieke instelling*. Antwerpen, 1979, I, 43.
- 6 F. Suppe, op. cit., 648-649.
- 7 W. Buikhuisen, La criminologie intégrale. *Déviance et Société*, 1, 1977, 1, 95-108.
- 8 W. Buikhuisen, *An alternative approach to the aetiology of crime*. Den Haag (W.O.D.C.), 1978, 21.
- 9 S. A. Shah, *Report of the interdisciplinary group on criminology*. Den Haag (Ministerie van Justitie), 1978, 13-15, 21-22, 28.
- 10 C. Brinkhuizen, Plannen voor hersenonderzoek bij delinquenten. *KRI*, 8, 1978, 3, 1-4.
- 11 W. Buikhuisen, De wetenschapsfilosofische en ethische 'reflexen' van Prof. Schuyt. *Nederlands Juristenblad*, 1978, 25, 478.
- 12 *NRC Handelsblad* van dinsdag 26 september 1978, 4.
- 13 W. Buikhuisen, Bio-sociale criminologie. *Delikt en Delinkwent*, 8, 1978, 10, 671.
- 14 W. Buikhuisen, *Kriminologie in biosociaal perspectief*. Deventer, 1979, 34.
- 15 C. I. Dessaur, Systeem-criminologie of humane criminologie. *Delikt en Delinkwent*, 7, 1977, 5, 249-260. L. Van Outrive, Interactionisme et neo-marxisme; analyse critique. *Déviance et Société*, 1, 1977, 3, 253-289.
- 16 C. I. Dessaur, Het anti-humanisme in de criminologie. Of: Criminologie per injectiespuit. *Delikt en Delinkwent*, 8, 1978, 9, 597-399. C. J. M. Schuyt, Reflex of reflexie; antwoord aan Buikhuisen en Van Dijk. *Nederlands Juristenblad*, 1978, 27, 517-526.
- 17 W. Buikhuisen, La criminologie intégrale, 95.
- 18 Ibidem, 96.

C. Fijnaut Een wetenschapsfilosofische beschouwing over de zaak Buikhuisen

- 19 Zie noot 13.
- 20 W. Buikhuisen, *La criminologie intégrale*, 96-97, 106-107.
- 21 S. A. Shah, op. cit., 1.
- 22 *NRC Handelsblad*, 22 april 1978, 8. De 'regressies' van Schuyt. *Nederlands Juristenblad*, 1978, 27, 527. Bio-sociale criminologie, 671.
- 23 C. Brinkhuizen, art. cit., 3. *NRC Handelsblad*, 22 april 1978, 8.
- 24 C. J. M. Schuyt, *Veroordeeld tot criminaliteit?*, 391, 399. Interview met W. Nagel, *Vrij Nederland*, 7 oktober 1978.
- 25 *De Volkskrant*, 25 april 1978.
- 26 C. J. M. Schuyt, *Veroordeeld tot criminaliteit?*, 396-399. C. I. Dessaur, art. cit., 603-605.
- 27 F. Denkers, De relevantie van beleidsgericht onderzoek naar de preventie van criminaliteit. *Delikt en Delinkwent*, 9, 1979, 9, 601-606.
- 28 W. Buikhuisen, *Kriminologie in biosociaal perspectief*, 8. C. J. M. Schuyt, *Veroordeeld tot criminaliteit?*, 393.
- 29 W. Buikhuisen, De wetenschapsfilosofische en ethische 'reflexen' van Prof. Schuyt, 478.
- 30 *NRC Handelsblad*, 26 september 1978, 4.
- 31 C. J. M. Schuyt, *Veroordeeld tot criminaliteit?*, 395.
- 32 Interview met W. Nagel, *Vrij Nederland*, 7 oktober 1978, 2.
- 33 C. I. Dessaur, Het anti-humanisme in de criminologie. Of: Criminologie per injectiespuit, 605.
- 34 M. Zwanenburg, Vrijwillige medewerking aan behandeling; ethische problemen bij de beleidsimplementatie van biosociale onderzoeksbevindingen. *Beleid en Maatschappij*, 6, 1979, 2, 68.
- 35 E. Leuw, Biocriminologie en sociocriminologie: een controverse. In: *Spectrum Jaarboek*, Utrecht, 1979, 225-231.
- 36 W. Buikhuisen, De 'regressies' van Schuyt, 526. Deze opmerking van Buikhuisen was trouwens niet helemaal juist want in de kring van de Interdisciplinary Group on Criminology ontvouwde hij wel onderzoeksplannen. Zie noot 9.
- 37 C. J. M. Schuyt, Interview in de *Haagse Post* dd. 2-9-78. M. Zwanenburg, art. cit., 67.
- 38 W. Buikhuisen, *La criminologie intégrale*, 107-108.
- 39 *Haagse Post* dd. 21-10-78, 21.
- 40 *NRC Handelsblad* dd. 1-9-1979, 26.